

ҚАЗАҚСТАН ҰЛТТЫҚ БАНКІ

БАНКТЕРДІҢ КРЕДИТТЕУ БОЙЫНША ПІКІРТЕРІМІ

2019 жылғы
4-тоқсан

Банктердің кредиттеу бойынша пікіртерімі¹

2019 жылғы 4-тоқсан

Корпоративтік секторды кредиттеу

2019 жылғы 4-тоқсанда, алдыңғы жылдардағыдай, банктер қарыз алушылар үшін белсенді бәсекелестікте болды: жаңа өнімдерді енгізді, жаңа орындарды толтырды, кредиттер берудің қолайлылығын арттырды, басқа банктердің қарыздарын қайта қаржыландырды. Респонденттер бұрынғыдай жекелеген банктер тарпынан мөлшерлемелерді жосықсыз төмендету жағдайын атады. Алайда бәсекелестік кредиттеу талаптарын немесе төлем жасауға қабілеттілік талаптарын біршама өзгерткен жоқ (1, 3 және 4-суреттер).

Бизнес тарапынан кредитке деген сұраныс өсті (2-сурет). Ірі банктер шағын бизнес тарапынан кредитке сұраныс біршама өскенін атады. Жекелеген банктер теңгемен қысқа мерзімді қарыздарға сұраныс аздап өскенін атады. Ірі банктердің пікірі бойынша айналым капиталын толықтыруға сияқты инвестициялық жобаларды қаржыландыруға да арналған 2-3 жылдан аспайтын мерзімге қамтамасыз етумен қарыздар бизнеске арналған кредиттердің барынша танымал түрлері болып табылады. Соңғы кезде айналым қаражатын толықтыруға арналған 6-айға дейінгі мерзімі бар кепілсіз қарыздар танымал болып келеді.

Ұсыныс жағынан банктердің жалпы жүйе бойынша бизнесті кредиттеуге дайындығы өзгерген жоқ, алайда кейбір банктерде ірі бизнес үшін аздап төмендеді. Бұл ірі бизнестің кредиттер бойынша маржасы тарылуымен және банктердің ШОБ есебінен портфельді әртараптандыру ниетімен түсіндіріледі.

Көптеген банктер кредиттерді беруді жеңілдету, талап етілетін құжаттарды қысқарту және операциялық шығыстарды төмендету үшін ішкі процестер мен қызметтерді автоматтандыруда. Кейбір банктер төлем операцияларының деректерін кредиттеу үшін жаңа орындарды аша отырып, интернет дүкендер мен онлайн такси ретінде клиенттердің ақша ағындарын бағалау үшін пайдаланады, сондай-ақ мердігерлік келісімшарттардың ақшалай айналымын пайдалана отырып, өз клиенттерінің тауарлар, жұмыстар және қызметтер жеткізушілерін қаржыландыру мүмкіндігін қарастырады.

Банктер мемлекеттік қаржыландыру бағдарламалары шеңберінде белсенді кредиттеуді жалғастыруда. Мәселен, негізгі құрал-жабдықтарды сатып алу үшін кредитке сұраныстың аздап өсуі «Қарапайым заттар экономикасы» бағдарламасымен байланысты болды. Оны игеру баяу жүріп жатыр, оның ішінде ЭҚЖЖ бойынша шектеулерден.

Банктердің көпшілігі бірінші тоқсанда кредитке сұраныс бұрынғы деңгейде сақталады деп санайды (2-сурет) және кредиттеу талаптары мен қарыз алушыларға қойылатын

¹ Қазақстан Ұлттық Банкі 4-тоқсанда банктерге кредиттеу бойынша пікіртерімді 2020 жылғы қаңтарда жүргізді. Талдаудың қорытындылары екінші деңгейдегі 25 банкті тоқсан сайын зерттеу нәтижелері бойынша дайындалды.

талаптарда өзгерістер күтпейді (1 және 3-суреттер). Жекелеген банктер кепіл талаптарын жеңілдету арқылы, ШОБ үшін кредит ұсынысын ұлғайтуды жоспарлап отыр, басқалары ірі бизнес үшін мөлшерлемелерді төмендетуді және кредит ұсынысын қысқартуды жоспарлап отыр.

Жеке тұлғаларды кредиттеу

4-тоқсанда банктер жеке кредиттеудің барлық түрлері бойынша талаптардың жеңілдетілгенін атап өтті және қарыз берудің жылдамдығы мен ыңғайлылығы бойынша барынша көп бәсекеге түсуде (5-сурет). Мәселен, банктер шешім қабылдау рәсімдерін қайта қарады және клиентпен өзара іс-қимылды жеделдету мақсатында ішкі бизнес-процестерді автоматтандыруды және қызметтерді цифрландыруды жалғастырды. Алдағы уақытта банктер биометрияны ауқымды енгізуді жоспарлап отыр. Соңғы үш айда ірі және орта банктер негізінен күшті белсенділік танытпады, оны кейбіреулері AQR қорытындыларын күтумен, басқалары қарыз алушылардың төлем қабілеттілігіне қойылатын талаптарды өзгертумен, сондай-ақ жекелеген банктердің жеке өнімдері бойынша жылдық және тоқсан сайынғы жоспарларды асыра орындауымен байланыстырады.

Ипотекалық кредиттерді ұсыну өзгеріссіз жоғары деңгейде, бірақ тек мемлекеттік бағдарламалар шеңберінде ғана қалады. 4-тоқсанда «Баспана» ИҰ» бағдарламасы аясында «Әскерилерге арналған ипотека» жобасы іске қосылды. Жекелеген банктер құжаттар топтамасына, кепілмен қамтамасыз етуге, бастапқы жарнаның, пайызсыз төлемдердің ең аз мөлшеріне және Loan-to-value ең көп қатынасына қойылатын талаптарды оңайлатты (7-сурет). Бастапқыда ипотекалық бағдарламалар арасында «7-20-25» бағдарламасы барынша танымал болды. Қазіргі уақытта бастапқы бағдарламаның талаптарына сәйкес келетін пайдалануға дайын бастапқы тұрғын үйдің жетіспеуі себебінен қызығушылық «Баспана Хит» жағына ауысуда. Ипотекалық кредиттеуге жалпы сұраныс өсуіне қарамастан, кейбір банктер 4-тоқсанда сұраныстың төмендегенін атап өтті (6-сурет). Жалпы жүйе бойынша тоқсан ішінде келіп түскен өтінімдер саны 17%-ға (29 мың өтінім) азайды, мақұлданған өтінімдер саны 24%-ға (22 мың өтінім) қысқарды. 2020 жылғы 1-тоқсанда жекелеген банктер тарапынан ұсыныстардың шамалы ұлғаятыны күтіледі.

4-тоқсанда кепілсіз қарыздарға сұраныс өсті, бұл маусымдық сипатқа және осы кезеңде жекелеген банктер тарапынан маркетингтік акциялардың өткізілуіне байланысты болуда. Мысалы, келіп түскен өтінімдер саны 9%-ға (1,581 мың өтінім) және мақұлданған өтінімдер саны 16%-ға (1,345 мың өтінім) өсті. Бұл сегментте банктер өздері үшін дамудың үш негізгі бағытын атады: онлайн-кредиттеу, e-commerce және POS-кредиттеу. Жекелеген банктер

кредиттік лимитті, төлем/айлық табыс ең жоғары арақатынасын біршама көбейтті, бұл жалпы тұтынушылық кредиттеу талаптарына әсер еткен жоқ (8,9-сурет). 2020 жылғы 1-тоқсанда сұраныстың өсетіні күтіледі.

Жылжымайтын мүлік кепілімен тұтынушылық кредитке сұраныс азайды. Бұл ДК дәстүрлі түрде қолданған осы өнімнің кепілсіз кредиттеуге алмасуына байланысты болды. Келіп түскен және мақұлданған өтінімдер саны 24%-ға (тиісінше 10 мың және 3 мың) азайды.

Автокредиттеуде сұраныс айтарлықтай төмендеді. Бұл бағдарламаға қатысқысы келген банктер түгелдей ҚДБ-дан бесінші траншты ала алмауына байланысты болды. Сұраныс төмендеуінің тағы бір себебі бизнеске арналған автокредиттеу бағдарламасының басталуы болды, оның шеңберінде жеке клиенттердің белгілі бір бөлігі ШОБ-қа қайта бағдарланды. Сондай-ақ, банк өкілдерінің айтуынша, ипотекалық кредиттеуде, сол сияқты «Жеңілдігі бар авто» бағдарламасы бойынша да қарыз алушыларға автомобильдердің жетпей қалу проблемасы кездеседі. Келіп түскен өтінімдер саны 2%-ға (13 мың өтінім) ұлғайды, бірақ келіп түскен өтінімдердің орташа кредит сомасы 10%-ға төмендеді. Келесі тоқсанда сұраныстың күтіліп отырған төмендеуіне қарамастан, кейбір банктер автокредитке сұранысқа қатысты оптимистік көзқарасын сақтауда.

«Әскери қызметшілерге арналған ипотека»

2019 жылғы 4-тоқсанда 4 банкте «Баспана» ИҰ-дан әскери қызметшілерге арналған жаңа ипотекалық кредиттеу өнімін ұсыну басталды. Бұл өнім әскери қызметшілер мен арнаулы мемлекеттік және құқық қорғау органдары қызметкерлерінің тұрғын үй жағдайларын жақсартуға бағытталды. 2016 жылдан бастап олар міндетті зейнетақы жарналарын төлеуден босатылған, бұл банктер үшін олардың төлем қабілеттілігін бағалауда қиындық тудырды. Осылайша, банктер клиенттің ЗТМО-дан үзінді-көшірме бойынша кірісі болуын тексеруге мүмкіндігі болмай кредит берді. Жекелеген банктердің ақпараты бойынша, зейнетақымен қамсыздандыру туралы заңнамаға өзгерістер енгізілгеннен кейін және банктердің кредиттеуге консервативтік көзқарасын ұстанған соң әскери қызметшілер кредитті тек жалақы жобасына қатысушы банктен ғана ала алады. Қарыз алушылардың бұл санатын қаржылық қызметтермен қамту мақсатында былтырғы жылы банктер ҚР Қорғаныс министрлігімен және әскери бөлімшелермен ақпарат алмасуды жолға қою жұмысын жүргізді, оның нәтижесінде әскери қызметшілер «Баспана» ИҰ» кредиттеу бағдарламасына қол жеткізе алды. Қарыз алушылардың бұл санатына арналған бағдарламалар бойынша негізгі талаптар бұрынғыдай қалды, қатысушы 4 банктің бірінен тұрғын үй төлемін алу үшін ағымдағы арнайы шотты ашу жалғыз талап болды. Өтінімді мақұлдаған кезде қосымша кіріс, оның ішінде тең қарыз алушының да қосымша кірісі ескерілетін болады. Жаңа жоба тұрғын үй бағдарламаларының мүмкіндіктерін кеңейту үшін ынталандыру шарасы болады және оларды барынша қолжетімді ете деп көзделуде.

Зерттеу бойынша жалпы ақпарат

Ұлттық Банк банктерге кредиттеу бойынша сауалнаманы тоқсан сайынғы негізде кредиттік ресурстарға сұраныс пен ұсыныстың өзгеруін бағалау мақсатында жүргізеді. Сауалнама банктің жалпы кредиттік саясатын қалыптастыруға және тәуекелдерін басқаруға жауап беретін банк басшыларына арналған. Зерттеу барысында барлық банктерде сауалнама арқылы және кейіннен жекелеген банктердің өкілдерінен сұхбат алумен пікіртерім жүргізіледі.

Көптеген сұрақтарға жауаптардың төменде келтірілген бір нұскасын таңдауды көздейді:

-1 = едәуір азаяды (азайды)/қатаңдайды (қатаңдады)

-0,5 = аз ғана азаяды (азайды)/ қатаңдайды (қатаңдады)

0 = сол деңгейде қалады (қалды)

0,5 = аз ғана өсті (өседі)/ жеңілдейді (жеңілдеді)

1 = едәуір өсті (өседі)/ жеңілдейді (жеңілдеді)

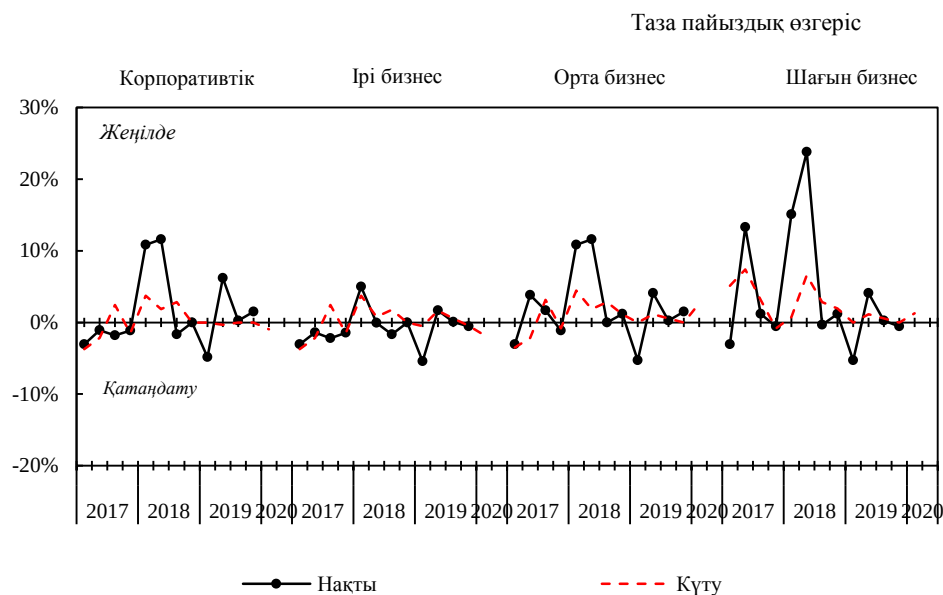
2018 жылғы 1-тоқсанға дейін сауалнама нәтижелері өлшемдердің ұлғайғанын (жеңілдегенін) атап өткен респонденттер мен оның төмендегенін (қатаңдануын) атап өткен респонденттер үлесі арасындағы айырмасын – таза пайыздық өзгерісті (ТПӨ) есептеу арқылы қарапайым орташа мән ретінде біріктірілді.

2018 жылғы 1-тоқсаннан бастап зерттеу нәтижелері кредиттеу нарығының тиісті сегментіндегі банктің үлесін ескере отырып ТПӨ-ге біріктіріледі. Бұл индикатордың мәні - егер барлық банктер «едәуір азайды/қатаңдады» дегенді таңдаса - 100%-дан, егер барлық банктер «едәуір ұлғайды/жеңілдеді» дегенді таңдаса - 100%-ға дейін өзгеруі мүмкін.

Осы ТПӨ индикаторының оң мәні өсу (жеңілдеу) үрдісін, теріс мәні - өлшемдердің төмендеу (қатаңдау) үрдісін білдіреді. Бұл ретте таза пайыздық өзгерістің мәні өлшемдегі өзгеріс шамасын көрсетпейді, тек өзгерістің өзін білдіреді.

2018 жылғы 1-тоқсаннан бастап келіп түскен және мақұлданған кредиттік өтінімдер бойынша сұрақтар енгізілді (№21, 22, 23 сұрақтар). Келіп түскен өтінімдердің жалпы санында кредиттік шешім қабылданған (мақұлданған/бас тартылған) өтінімдер және зерттеу жүргізу кезінде қарастырылып жатқан өтінімдер қамтылды.

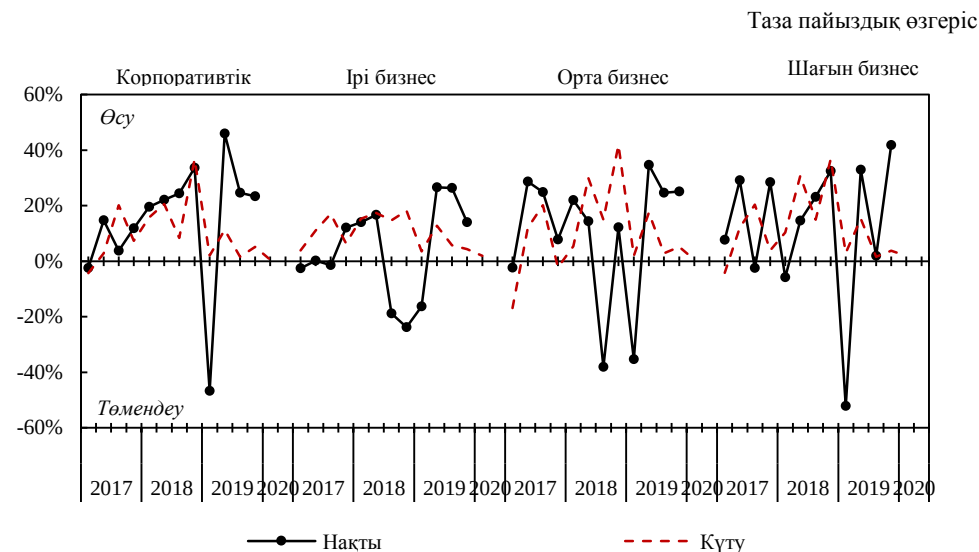
1-сурет. Корпоративтік секторды кредиттеу талаптары

(а) №5 сұрақ: Кәсіпкерлік субъектілерінің кредиттеу талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше кәсіпкерлік субъектілерінің кредиттеу талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс кредиттеу талаптарын жеңілдету белгісі болады.

2-сурет. Кәсіпкерлік субъектілерінің кредит ресурстарына сұраныс

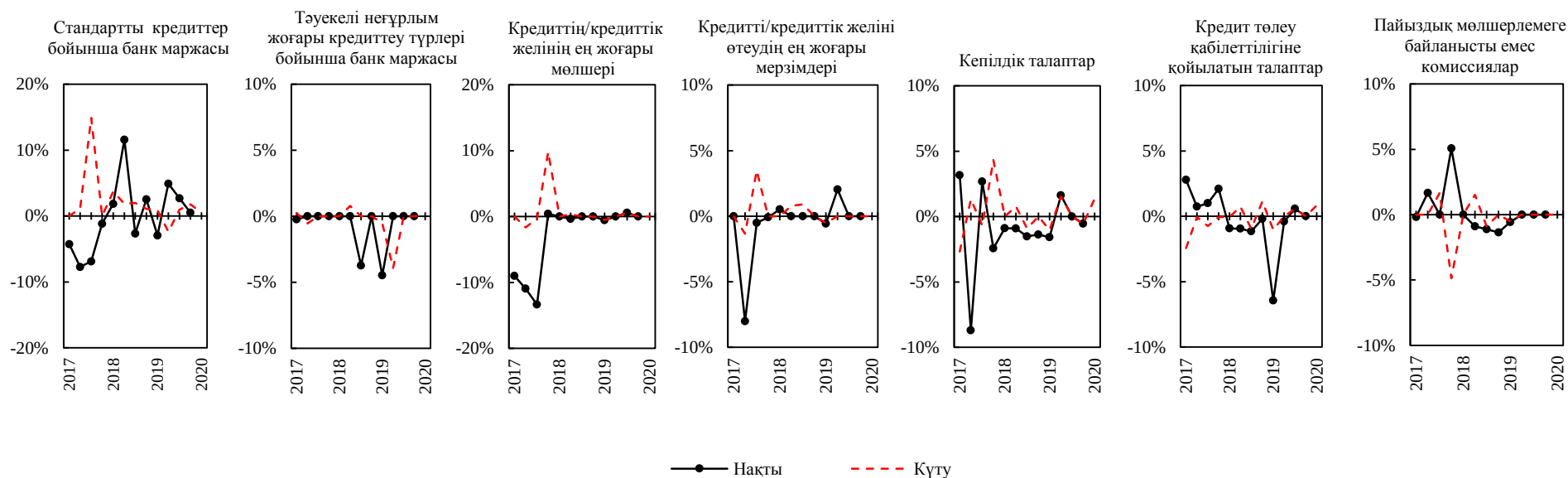

(а) №1 сұрақ: Кәсіпкерлік субъектілерінің кредитке сұранысы соңғы 3 айда қалай өзгерді (маусымдық ауытқуларды қоспағанда)? Сіздің пікіріңізше кәсіпкерлік субъектілерінің кредитке сұранысы келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс кәсіпкерлер тарапынан кредиттік ресурстарға сұраныстың ұлғаюының белгісі болады.

3-сурет. Кредиттеудің жекелеген талаптары

Таза пайыздық өзгеріс

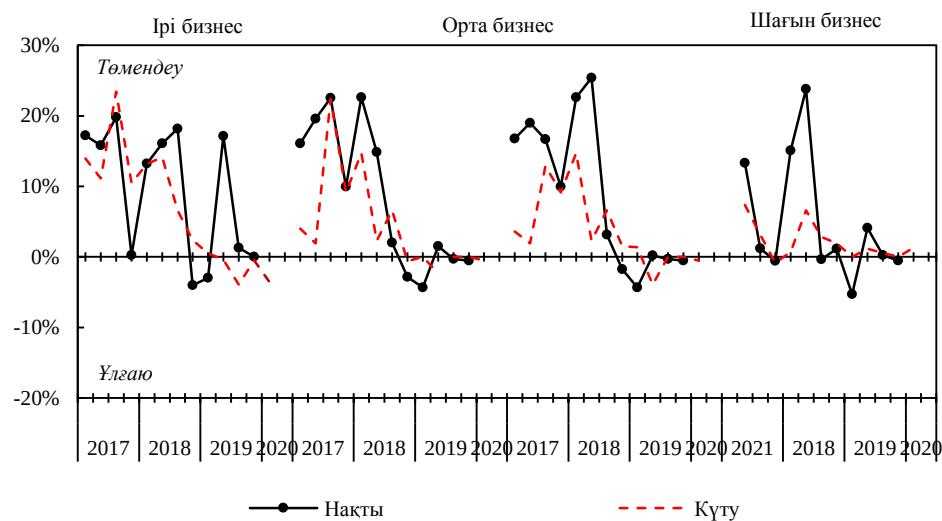

(а) №7 сұрақ: Кәсіпкерлік субъектілерін кредиттеудің төменде келтірілген талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше кәсіпкерлік субъектілерін кредиттеудің төменде келтірілген талаптары келісі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс кредиттеу талаптарын жеңілдету белгісі болады.

4-сурет. Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемелері

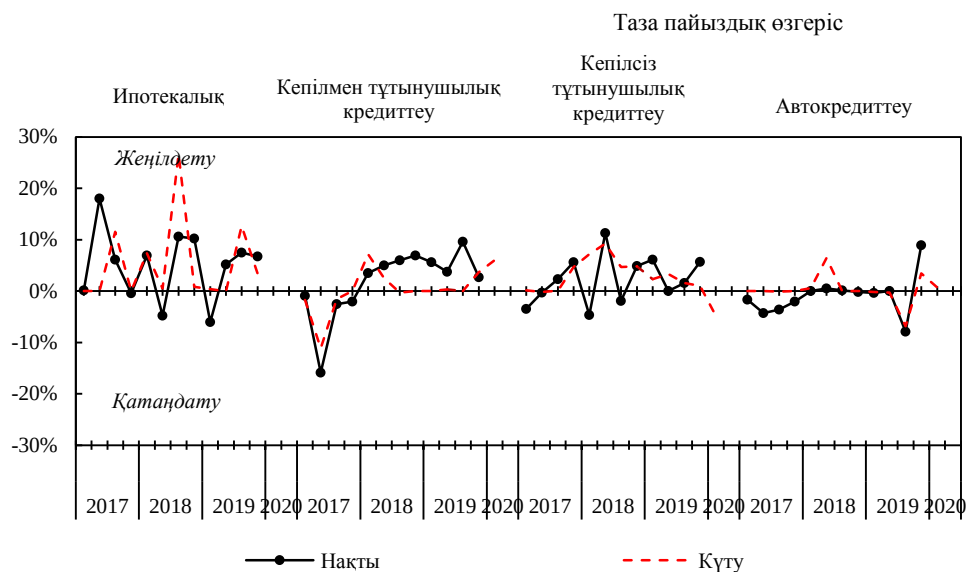
Таза пайыздық өзгеріс

(а) №8 сұрақ: Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі келесі 3 айда қалай өзгереді?

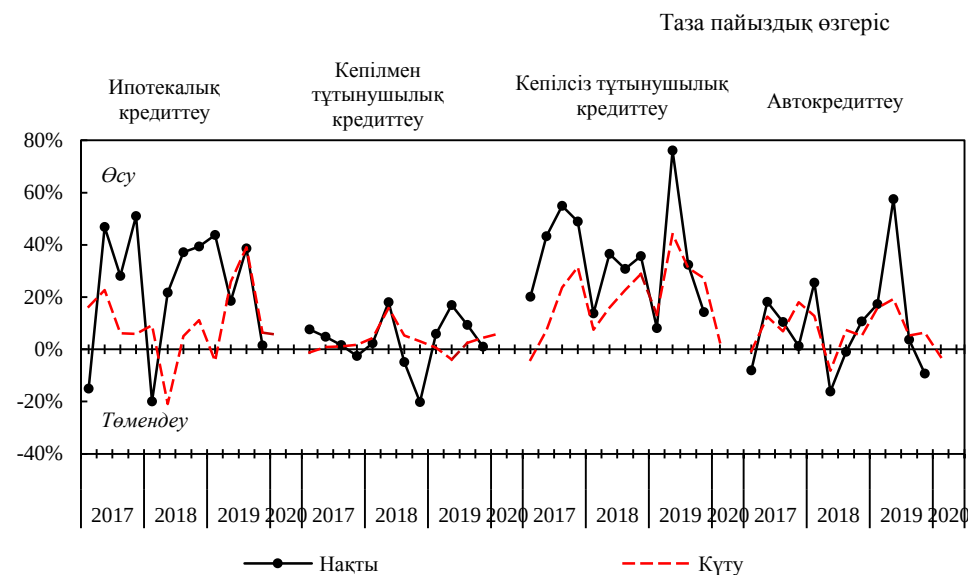
(б) Оң таза өзгеріс корпоративтік секторға арналған кредиттеріне сыйақы мөлшерлемелерінің төмендеу белгісі болады.

5-сурет. Жеке тұлғалардың кредиттеу талаптары

- (а) №13 сұрақ: Жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?
- (б) Оң таза пайыздық өзгеріс кредиттеу талаптарын жеңілдету белгісі болады.

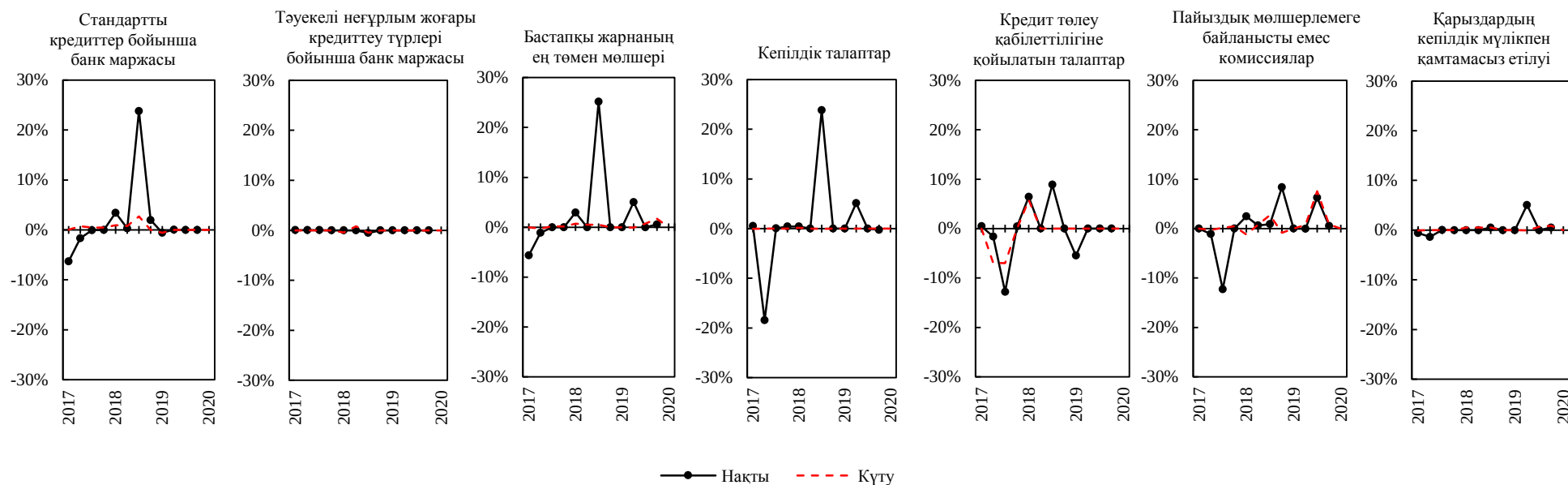
6-сурет. Жеке тұлғалар тарапынан кредит ресурстарына сұраныс

- (а) №9 сұрақ: Жеке тұлғалардың кредитке сұранысы соңғы 3 айда қалай өзгерді (маусымдық ауытқуларды қоспағанда)? Сіздің пікіріңізше жеке тұлғалардың кредитке сұранысы келесі 3 айда қалай өзгереді?
- (б) Оң таза пайыздық өзгеріс жеке тұлғалар тарапынан кредит ресурстарына сұраныстың ұлғаюының белгісі болады.

7-сурет. Ипотекалық кредиттеу талаптары

Таза пайыздық өзгеріс

(а) №16 сұрақ: Ипотекалық кредиттеудің төменде келтірілген талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше ипотекалық кредиттеудің төменде келтірілген талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Таза оң пайыздық өзгеріс ипотекалық кредиттеудің талаптары қысқаруының белгісі болады.

8-сурет. Тұтынушылық кредиттеудің талаптары

Таза пайыздық өзгеріс

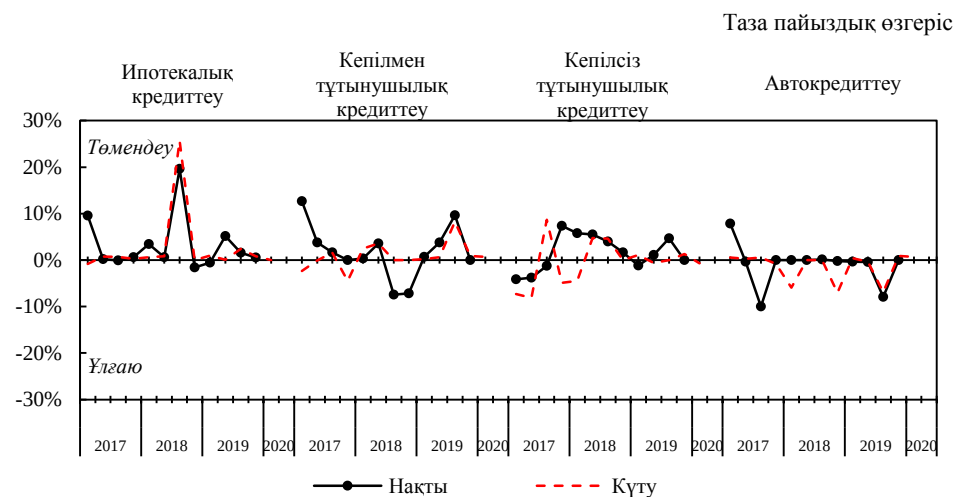

(а) №13 сұрақ: Жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?

№17 сұрақ: Тұтынушылық кредиттеудің төменде келтірілген факторлары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше тұтынушылық кредиттеудің төменде келтірілген факторлары келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Таза оң пайыздық өзгеріс тұтынушылық кредиттеудің талаптарын қысқарту белгісі болады.

9-сурет. Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі

- (а) №18 сұрақ: Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі келесі 3 айда қалай өзгереді?
- (б) Таза оң пайыздық өзгеріс жеке тұлғаларға арналған кредиттердің сыйақы мөлшерлемесін төмендету белгісі болады.